

IMPORTANȚA ABORDĂRILOR POLITICO-FILOSOFICE ALE LUI PLATON ASUPRA FORMELOR DE GUVERNĂMÎNT LA ETAPA CONTEMPORANĂ

SVETLANA SLUSARENCO*
VERONICA POZNEACOVA**

ABSTRACT

THE IMPORTANCE OF PLATO'S POLITICAL AND PHILOSOPHICAL APPROACHES ON THE FORMS OF GOVERNMENT AT THE CONTEMPORARY EPOCH

Since Antiquity we have been concerned with the research of forms of government, looking for the answer to the question: How to organize the life of the polis so that all the inhabitants are happy? Deeply interested in this question, the great ancient philosopher Plato studied five forms of government. The great thinker analyzed in depth the concept of the form of government, as the organization of state power, in his works, finally affirming that it is precisely the change in people's mentality, character, personality that produces change in the social order, not the other way around. The philosopher's ideas are essential for the science of law, in general, and for that of constitutional law, in particular: the thinker highlights the fundamental principles of good governance, including the good of each citizen, in relation to that of society, the importance of education and training in the development of society, as well as the qualities of the civil servant, who must act in the general interest. In the context of this study, we sought to analyze the relevance of the concepts of form of government and good government from Plato's point of view, in the contemporary world.

Keywords: constitution, law, forms of government, politia, good governance.

Analizând formele de organizare și exercitare a puterii de stat prin prisma operei lui Platon, ne-am propus identificarea aspectelor privind exercitarea puterii de stat în societățile antică și contemporană. Actualitatea studiului este determinată de influența considerabilă a scrierilor marelui gânditor asupra formării ramurii dreptului constituțional, în general, și asupra dezvoltării și cristalizării conceptelor ca „formă de guvernământ” și „regim politic”, în particular. Originalitatea studiului

---

* PhD., Associated Professor, Moldova State University, Faculty of Law, e-mail: svetlana_slusarenco@yahoo.com.

** Bachelor student, Moldova State University, Faculty of Law.

provine din stabilirea sensului autentic al noțiunilor cu care operează dreptul constituțional, atât prin prisma doctrinei moderne, cât și prin prisma terminologiei utilizate de Platon, ceea ce ne permite să identificăm esența scrierilor marelui gânditor, fără a ne limita la noțiunile folosite de doctrina contemporană. În plus, analiza filosofiei lui Platon în sec. XXI este importantă din considerentul că gânditorul, în operele sale, a creat un model al statului ideal, care nu a fost pus în practică. Pe parcursul dezvoltării umanității, construcția puterii de stat a preluat anumite aspecte descrise de Platon, unele idei au fost modificate, altele reinterpretate. În prezent, analiza scrierilor marelui filosof ne permite să stabilim evoluția implementării ideilor sale în diverse sisteme juridice, inclusiv diferența dintre conceptul promovat de gânditor și cel transpus în viață.

Studiind istoriografia cercetărilor formelor de guvernământ, considerăm oportun să menționăm lucrările marilor filosofi care au fost preocupați de fenomenul puterii de stat, analizând formele de guvernământ, atât prin prisma fundamentării lor teoretice, cât și prin prisma realizării lor practice. Platon, în scrierile sale, „*Republica*” și „*Legile*”, și Aristotel, în opera „*Politica*”, au definit „monarhia” și „aristocrația” drept cele mai bune forme de guvernământ, deoarece puterea de stat este exercitată de cei mai demni și merituoși cetățeni. În Evul Mediu, dezvoltarea formelor de guvernământ a determinat cristalizarea regimurilor totalitar și democratic. Machiavelli, în lucrarea „*Principele*” și Hobbes, în tratatul „*Leviatanul sau materia, forma și puterea unei comunități ecleziastice și civile*”, au fundamentat conceptul de „stat totalitar puternic”. Machiavelli a creat „școala tiraniei”, afirmând că „scopul scuză mijloacele”. Potrivit opiniei menționate *supra*, conducătorul este liber să utilizeze orice metodă pentru menținerea puterii de stat. Hobbes, fondatorul teoriei contractului social, considera că statul se întemeiază ca urmare a încheierii unui contract între oameni, care transferă drepturile lor monarhului. Ca rezultat al acestui transfer, oamenii nu mai au drepturi, cu excepția dreptului la autoapărare. Teoriile respective reprezintă nucleul totalitarismului, pe care l-au aplicat toți dictatorii. Rousseau, în opera „*Despre contractul social*”, Locke, în lucrarea „*Două tratate despre cârmuire*”, și Montesquieu, în studiul „*Despre spiritul legilor*”, au afirmat că libertatea personală trebuie să fie respectată de stat, iar instaurarea regimului democratic reprezintă unica modalitate de asigurare a dezvoltării continue a societății. Rousseau a dus mai departe teoria contractului social, afirmând că statul trebuie să respecte drepturile omului, iar orice violare a acestor drepturi ar legitima denunțarea contractului social. Locke a susținut teoria contractului social, considerând că oamenii trebuie să aibă dreptul fundamental la răscălare în situația în care statul nu le reprezintă interesele, iar puterea de stat nu este una legitimă. Cele mai importante idei ale gânditorilor respectivi reprezintă bază filosofică și ideologică a Marii Revoluții Franceze, care a culminat cu adoptarea Declarației Drepturilor Omului și ale Cetățeanului în 1789.

În lumina celor relatate, conchidem că scrierile lui Platon au constituit fundamentul pentru identificarea conceptului de „formă de guvernământ”, dezvoltat

ulterior de alți filosofi ai Evului Mediu, ai epocii moderne, precum și ai contemporaneității. Analiza operei politice a marelui gânditor ne permite, pe de o parte, să examinăm esența și formele manifestării puterii statale în Antichitate, în polisurile grecești, iar pe de altă parte, să determinăm premisele evoluției și schimbării formelor de guvernământ în societatea contemporană. În plus, studiul operelor filosofului ne permite să stabilim rolul cetățeanului în cadrul diferitor forme de guvernământ.

INTRODUCERE

Platon (427–347 î.e.n.), alături de profesorul său, Socrate, și de discipolul său, Aristotel, au exercitat o influență considerabilă asupra culturii occidentale. Platonismul este o latură permanentă a spiritului european, iar scrierile filosofului trăiesc și astăzi prin frumusețea neîntrecută a formei antice și a avântului poetic (Ion Craiovan, 1998).

Dincolo de contribuția la conceptualizarea filosofiei, științei și matematicii pe continentul european, Platon este adesea considerat unul dintre fondatorii religiei și spiritualității occidentale. Gânditorul a inovat dialogul scris și formele dialectice în filosofie, a elaborat unele dintre cele mai timpurii tratate politice scrise din perspectiva filosofică. Platon a fost un filosof grec, de la care ne-au rămas scrierile complete, ba chiar și unele a căror autenticitate a fost tăgăduită încă din Antichitate (Craiovan, 1998). Opera teoretică a lui Platon este cunoscută sub numele generic de „Dialoguri” (Georgescu, 2001).

Este important să remarcăm și faptul că marele filosof a trăit într-o epocă sumbră din istoria Atenei. Lovită de insuccese, secătuită de lupte interne și externe, cetatea avea, la finele secolului V î.e.n., să mai sufere și de pe urma oribilei guvernări, abuzive și crude, a celor treizeci de tirani. Platon, care avea 28 de ani la momentul condamnării la moarte a mentorului său, Socrate (Avornic, 2010) procesul având loc sub o guvernare democratică, a revenit la convingerea sa de castă, potrivit căreia oamenii de rând nu pot să înțeleagă valorile autentice (Banu, 1975). Filosoful spera că prin intermediul educației viitorilor cetățeni se va crea acea elită, fără de care o acțiune politică, chiar și în Atena, era imposibilă (Villey, 1975). Voința filosofului a fost realizată prin deschiderea propriei școli filosofice, într-o grădină, nu departe de Agora, cu numele de Academia (Banu, 1975).

Analizând scrierile politice ale lui Platon, este necesar să ne referim în special la dialogurile „*Republica*” și „*Legile*”. Semnificația lucrării „*Republica*” pentru filosofia juridică se manifestă, mai ales, prin reflecția filosofului asupra dreptului și a justiției, pornind de la individ, justiție, dezvoltând ideea până la fundamentarea conceptului de stat ideal, bazat pe dreptate. Dialogul „*Legile*” reprezintă reflecția lui Platon asupra scopului, fundamentelor autorității și mijloacelor privind descoperirea legilor bune, punând problema responsabilității conducătorilor în stat.

Gânditorul afirma că statul trebuie să fie condus după legile scrise (Avornic, 2010), fundamentând astfel ideea statului de drept, dezvoltată mai târziu de gânditorii J. Locke, Ch. L. Montesquieu, T. Jefferson, I. Kant, G.W.F. Hegel.

În lumina altor idei exprimate de marele gânditor, care au o semnificație deosebită pentru știința juridică, în particular pentru dreptul constituțional, remarcăm faptul că filosoful respinge definiția pozitivismului juridic, potrivit căruia dreptul ar fi ansamblul de reguli pozitive stabilite de stat și că sarcina juriștilor constă în cunoașterea și aplicarea textelor de lege (Avornic, 2010). Programul său de studiu este mult mai vast: așa cum medicul cercetează remediul cel mai util, tot așa juristul trebuie să caute soluția cea mai bună (Villey, 1975). Prin urmare, Platon susținea ideea absolut esențială în cadrul unui proces de judecată, potrivit căreia orice caz trebuie examinat pornind de la căutarea soluției juste și echitabile. Platon considera că politica trebuie să urmărească binele oamenilor și al cetății.

I. BAZELE ORGANIZĂRII STATALE ȘI IDENTIFICAREA FORMELOR DE GUVERNĂMÂNT ÎN VIZIUNEA LUI PLATON

În lucrarea „*Republica*”, având în vedere natura socială a omului, dar și necesitatea unei înțelegeri contractuale între oameni în cadrul societății, Platon argumentează faptul că „o cetate se naște deoarece fiecare dintre noi nu este autonom, ci duce lipsa de multe [...]” și de aceea oamenii se strâng „mulți într-un singur loc spre a fi părtași și a se întrajutora [...] Fiecare dă ceva altuia [...] sau ia ceva, socotind că este mai bine pentru sine [...]” când „produsele muncii sunt mai numeroase, mai bune și făcute mai repede, atunci când fiecare face un singur lucru, potrivit cu firea sa, în timpul pe care îl are și fără să se preocupe de alte activități” (Craiovan, 1998). Cetatea este înțeleasă de Platon ca un întreg, ca un sistem de funcții individuale, ca un individ de proporții mari, astfel încât gânditorul pornește de la cercetarea ideii dreptății care, pentru filosof, se exprimă prin sintagma „să faci ce este al tău și să nu te ocupi cu mai multe”, fiind concepută nu ca o relație între indivizi, ci ca pe o proprietate a întregului stat, întemeiată pe un raport între clase. (Craiovan, 1998). În ceea ce privește ordinea de drept, Platon a explicat-o conform teoriei sale despre lumile inteligibilă și sensibilă. Justiția există în lumea inteligibilă ca idee, ca esență pură, care nu scade și nu crește. Polisurile sau statele care dispun de ordine juridică „participă” la ideea de justiție într-o măsură mai mică sau mai mare (Georgescu, 2001).

În „*Republica*” lui Platon, țelul întregii activități este binele, iar mijlocul de atingere a acestui țel este virtutea. Misiunea cetății este de a aduce în viața socială aceeași ordine pe care dreptatea o aduce în funcțiile sufletului individual. Prin urmare, pentru Platon problema cetății este problema realizării dreptății, iar dreptatea este principiul și metoda pentru viața cetății (Stroe *et al.*, 1994). În acest

context, scopul dreptului este binele cetății, care este dreptatea, dreptul fiind subordonat moralei, ca instrument moral-educativ al cetății (Craiovan, 1998).

După Platon, statul îmbracă una dintre cele trei forme, corespunzătoare trăsăturilor de caracter ale omului (înțelepciunea, curajul, modestia) (Ion Guceac, 2001) care trăiește în cetate, dar și ale persoanelor care preiau frânela puterii (Popa *et al.*, 2002). Astfel, înțelepciunii umane îi corespunde monarhia, curajului – aristocrația militară, modestiei – o formă de compromis, care asigură participarea maselor la guvernare (Guceac, 2001). În funcție de caracterele trăitorilor în cetate, Platon distinge următoarele forme de guvernământ: mai întâi, timocrația sau timarhia, constituția amatorilor de onoruri; în al doilea rând, oligarhia sau omul oligarhic; în al treilea rând, democrația și omul democratic; și, în al patrulea rând, tirania (Popa *et al.*, 2002).

Observăm că Platon descoperă procesul de potențială degradare a fenomenelor politice: a monarhiei în tiranie, a aristocrației în oligarhie, a democrației în demagogie, definite și explicate prin înlocuirea interesului general al polisului cu cel particular al tiranului (Georgescu, 2001). În viziunea filosofului, toate formele de stat se divizează în juste (ideale) și injuste (rele). Drept forme de stat juste erau considerate republica aristocrată și monarhia aristocrată. În cadrul formelor de stat injuste erau incluse: timocrația, oligarhia, democrația și tirania (Guceac, 2001). Prin urmare, forma de guvernământ justă se bazează pe domnia legilor, concept cunoscut în perioada actuală sub denumirea „statul de drept”, pentru această domnie fiind caracteristic asentimentul cetățenilor. Forma injustă se bazează pe voința arbitrară a tiranului și consimțământul cetățenilor (Georgescu, 2001). Schimbarea unui regim politic cu altul, în viziunea marelui gânditor, este condiționat de excesele manifestate de către cei care preiau puterea (Popa *et al.*, 2002).

Monarhia – guvernarea unipersonală și *aristocrația* – guvernarea intelectualilor, care aparține celor puțini („guvernarea celor mai buni”) sunt cele mai bune forme de guvernământ care pot fi instaurate într-un stat. Filosoful antic Diogenes Laertios, analizând creația lui Platon, formula esența aristocrației astfel: „Aristocrația este forma de guvernământ în care conducătorii nu sunt nici cei bogați, nici cei săraci, nici cei vestiți, dar statul este condus de cei mai buni prin naștere” (Diogenes Laertios, 2001). În cadrul monarhiei și aristocrației, puterea este concentrată în mâinile minorității cetățenilor, care sunt demni să exercite funcțiile publice. Aceste forme de guvernământ se bazează pe echitate și dreptate. Aristocrația implică egalitatea dintre cei mai demni și intelectuali membri ai polisului, care se află la guvernare (Nechaev, 2018). Vorbind despre monarhie și aristocrație, Platon face delimitarea numai după numărul persoanelor care se află la putere (Diogenes Laertios, 2001). Cu toate acestea, Platon afirma că monarhia apare în cadrul aristocrației (Diogenes Laertios, 2001). În cadrul monarhiei, la putere se află o singură persoană, iar în cadrul aristocrației – un cerc restrâns de persoane, însă un lucru este cert – statul este guvernat cu înțelepciune, pentru binele oamenilor. Pentru Platon, numărul persoanelor care se află la guvernare nu

este unul definitoriu, el fiind preocupat de principiile care guvernează statul, și nu de numărul de persoane care se află la conducerea acestuia (Nechaev, 2018).

Timocrația („puterea bazată pe onoare”) este o formă de guvernământ mai puțin perfectă decât monarhia și aristocrația, în care puterea de stat aparține minorității. În cadrul timocrației, guvernează oamenii stimați de cetățenii de rând, însă această formă se bazează pe nedreptate. Guvernanții acced la putere nu datorită meritelor personale, ci datorită împrejurărilor care fac posibilă accesarea la funcții publice (uzurparea puterii de stat) (Platon, Nechaev, 2018). Timocrației îi este caracteristic statul bazat pe onoare, în care valoarea supremă o reprezintă succesele militare, acțiunile omului fiind dominate de curaj și furie (Râbca *et al.*, 2016, p. 56). Timocrația și inegalitatea înlocuiesc aristocrația bazată pe egalitate, ca urmare a prevalenței intereselor personale asupra intereselor întregii societăți (S. Nechaev, 2018). Deci, în cadrul timocrației, conducerea aparține oamenilor onorabili, care acționează din datorie, dar nu dețin înțelepciunea, nu au acces la iluminare (Cârnaț, 2010).

Oligarhia („domnia celor puțini”) este o putere și mai puțin perfectă decât timocrația (Platon, Nechaev, 2018), reprezentând o formă avansată a acesteia din urmă (Cârnaț, 2010), unde puterea aparține celor bogați (S. Nechaev, 2018), domină inegalitatea materială, censul material, ura celor săraci și tendința spre cucerirea puterii, acțiunile omului și ale întregului polis fiind dominate de tendința îmbogățirii (Râbca *et al.*, 2016). Oligarhia este acea formă în care funcțiile magistraților sunt ocupate după categoriile de avere, deoarece bogații sunt mai puțini decât cei săraci (Diogenes Laertios, 2001). Aceasta se bazează pe superioritatea materială a guvernanților asupra oamenilor capabili, precum și asupra tuturor cetățenilor de rând (Nechaev, 2018). Observăm că guvernarea este realizată de un grup restrâns de persoane, care, adesea, fac parte dintr-o familie, de mari posesori ai capitalului financiar, care domină viața economică a unui stat (Cârnaț, 2010).

Democrația („puterea poporului”) este o formă de guvernământ mai puțin perfectă decât oligarhia, fiind, în același timp, corectă și nedreaptă. În cadrul democrației, puterea aparține majorității cetățenilor polisului (Nechaev, 2018). Forma democratică este aceea în care poporul are puterea în stat și statornicește după propria sa vreare atât pe magistrați, cât și legile (Diogenes Laertios, 2001). Aceasta se caracterizează prin egalitatea tuturor bărbaților avuți ale căror calități personale nu au nicio influență asupra funcției publice ocupate de persoana respectivă (Nechaev, 2018). Observăm că în statul democratic domină o egalitate excesivă, fiind echivalați „egalii” cu cei „inegali”. Statul, în acest caz, este lipsit de o conducere adecvată. Excesul de libertate, caracteristic formei democratice, impune o stare de robie, atât în raport cu fiecare individ în parte, cât și în raport cu întregul polis (Râbca *et al.*, 2016). Platon considera că democrația este cea mai coruptă formă de guvernământ, argumentând teza respectivă prin faptul că, în cadrul guvernării „mulțimii”, nimeni nu-și asumă răspunderea în mod individual, ceea ce duce, în cele din urmă, la anarhie (Cârnaț, 2010).

Tirania este cea mai imperfectă și nedreaptă formă de guvernământ, în care puterea aparține unei singure persoane, puterea fiind arbitrară și unipersonală (Nechaev, 2018). Aceasta este o consecință directă a democrației, dar și a decăderii morale a omului, a ruperii sale de valorile originare (Cârnaț, 2010). Tirania este acea formă în care cetățenii sunt conduși de un individ fie prin fraudă, fie prin forță (Diogenes Laertios, 2001). Tirania în timpul lui Platon a însemnat o formă de guvernământ îndreptată împotriva minorității aristocratice, cu aprobarea tacită a majorității democratice. În statul respectiv domină robia, arbitrarul (samavolnicia), ilegalitatea și lipsa vreunei anumite virtuți, tiranul acaparând puterea în calitate de „reprezentant, favorit al poporului” (Râbca *et al.*, 2016, p. 56). Marele filosof considera că tiranul este cea mai nefericită persoană, fiindcă el face ca alți oameni să fie dependenți de voința lui, iar cetățenii care trăiesc în timpul tiraniei sunt asupriți de tiranul care guvernează în statul respectiv (Platon, Nechaev, 2018).

II. CORAPORTUL DINTRE „FORMELE DE GUVERNĂMÂNT” ȘI „BUNA GUVERNARE”

Ca și mentorul său, Platon a fost adeptul statului aristocratic, dar a avut în vedere o aristocrație nu după avere sau naștere, ci una bazată pe merit. Regimul politic respectiv este, conform concepției sale, o noocrație. Deceționat de eșecul încercărilor lui de a dubla regele (tiranul) cu un filosof, Platon a înțeles că acest lucru se poate realiza prin educație. Potrivit lui, la fel ca toate lucrurile în lumea aceasta, și dreptul este o reproducere parțială, o mimare a unor adevăruri și a unor valori eterne și absolute, anume binele și justiția (Georgescu, 2001).

Referindu-ne la conceptul bunei guvernări în filosofia lui Platon, acesta a fost interpretat de Diogenes Laertios astfel: «Buna ordine în stat se exprimă prin trei categorii. Prima, dacă legile sunt bune, atunci spunem că există o ordine bună. În al doilea rând, o ordine este bună dacă cetățeanul respectă legile stabilite. În al treilea rând, de asemenea, numim o ordine bună dacă nu există legi și totuși cetățenii își conduc bine treburile, fiind călăuziți de obiceiuri și de instituții. Există, prin urmare, trei feluri de „bună ordine” în stat: primul, când legile sunt bune, altul, când legile existente sunt respectate și ultimul, când cetățenii se guvernează după obiceiurile și instituțiile sănătoase» (Diogenes Laertios, 2001, p. 146).

Așadar, Platon punctează următoarele aspecte importante ale conceptului de „bună guvernare”. Mai întâi de toate, legile statului trebuie să fie drepte și juste, fiindcă doar legile care corespund acestor calificative pot sta la baza bunei orânduiri statale, în același timp, legile juste trebuie să fie respectate de toți cetățenii. Doar respectarea legislației existente duce la buna îndeplinire a activității legislative a persoanelor care se află la guvernare. Respectiv, legea nu are nicio forță dacă nu este respectată. Observăm că primul criteriu al legilor drepte funcționează doar dacă suntem în prezența următorului criteriu, care se referă la respectarea acestor legi. Aici trebuie să atragem atenția în mod deosebit asupra

caracterului și mentalității oamenilor care formează societatea, fiindcă ordinea care este justă pentru o societate poate fi injustă pentru altă societate, iar legile trebuie să corespundă tradițiilor și obiceiurilor împărtășite de oameni. Prin urmare, ajungem la ultimul aspect esențial pentru o bună guvernare, care spune că în societate nu există legi scrise, iar oamenii sunt conduși de normele cutumiare, care sunt respectate cu sfințenie. În societatea respectivă, obiceiul ocupă locul legilor scrise, cu condiția ca normele cutumiare să fie cunoscute și respectate de către toți cetățenii polisului. Observăm că principala diferență între prima și a treia categorie, dintre cele descrise de Diogenes Laertios, constă în originea ordinii de drept: în primul caz, aceasta este rodul muncii legiuitorului, iar în cazul normelor cutumiare, aceasta este adoptată de cetățenii polisului. Un lucru rămâne neschimbat: ordinea de drept trebuie respectată.

Diogenes Laertios a acordat o atenție deosebită dezordinii în stat, care, după părerea gânditorului, are trei forme: „Prima ia naștere când legile care privesc atât cetățenii, cât și străinii sunt rele, a doua când legile existente nu sunt respectate și a treia, când deloc nu sunt legi. Astfel, dezordinea într-un stat se produce când legile sunt rele sau ele nu sunt respectate sau, în sfârșit, când nu există legi defel” (Diogenes Laertios, 2001, p. 146). Observăm că principala cauză a dezordinii în stat ține de nerespectarea legilor. Or, legile nu sunt respectate atunci când ele nu corespund obiceiurilor și tradițiilor poporului pentru care sunt adoptate și, drept urmare, oamenii respectă normele cutumiare, nu pe cele scrise. O altă cauză a dezordinii în stat se referă la adoptarea legilor injuste, care nu aduc prosperitate și nu favorizează atingerea binelui comun. Dezordine într-un stat apare și în situația în care nu există nici legi scrise, nici legi cutumiare, pe care oamenii ar trebui să le respecte.

În concluzie, putem afirma că rolul principal în instaurarea bunei orânduiri statale îl deține legislația, cu cele trei criterii (considerate, pe bună dreptate, pilonii procesului legislativ contemporan): să fie justă, să fie respectată de oameni și să corespundă obiceiurilor, tradițiilor și mentalității poporului.

III. MECANISMUL ȘI CAUZELE SCHIMBĂRILOR FORMELOR DE GUVERNĂMÂNT

Prima cauză care determină schimbarea formelor de guvernământ este dezbinarea în rândul guvernanților – cei care exercită efectiv puterea de stat. Platon considera că orice regim politic se modifică pornind de la grupul ce are puterea, atunci când în interiorul acestuia apare o dezbinare. Dar dacă acolo domnește înțelegerea, chiar dacă acest grup ar fi foarte restrâns, este cu neputință să se producă vreo schimbare (Platon, 1986). Considerăm că ideea respectivă este perfect aplicabilă pentru situația politică din Republica Moldova în perioada actuală, iar înțelegerea dintre cetățenii care exercită efectiv puterea de stat poate fi o ieșire din criza politică actuală.

Revenind la studiul lui Platon, trebuie să remarcăm faptul că pentru marele gânditor monarhia și aristocrația reprezintă modelul statului ideal, care se caracterizează

prin luarea deciziilor adecvate și prin existența cunoștințelor vaste în diferite domenii, toate fiind folosite pentru binele și prosperitatea statului. Statul ideal este guvernat de filosofi cunoscători de știință, cultură, chiar și arta războiului. Anume filosofii, fiind inspirați de natura binelui absolut, a ideilor, a frumuseții, înțeleg legile dezvoltării universului și încearcă să le transpună în viața oamenilor, apropiindu-i cât de mult posibil de idealul divin, aducând astfel cu sine armonie și echilibru în societate. Ocupând funcții publice, ei sunt departe de jocurile politice, se află în procesul permanent de căutare a înțelepciunii, adevărului și dreptății. Platon identifică și definește patru trăsături caracteristice modelului statului ideal, și anume: înțelepciunea, curajul, raționalitatea, dreptatea. Înțelepciunea statului este înțelepciunea oamenilor care se află la guvernare. Datorită filosofilor, adică minorității intelectuale, statul poate fi considerat un stat cu guvernare înțeleaptă. Raționalitatea este factorul care aduce armonie în viața guvernaților și guvernanților. În concepția marelui filosof, fiecare om își îndeplinește funcția și lucrează pentru prosperitatea statului, muncind bine și cinstit, fără amestec în treburile altora. Orânduirea statală în cadrul acestei forme de guvernământ se bazează pe ostașii preocupați de ocrotirea statului și care sunt întreținuți de popor, neavând proprietate privată. Acești oameni sunt viteji cu dușmanii și blânzi cu poporul propriu.

După cercetarea formei de guvernământ ideale, se impune ca o necesitate cercetarea mecanismului schimbării formelor de guvernământ, conform accepțiunii marelui filosof. Prima schimbare este apariția monarhiei ca o consecință a aristocrației. În cadrul aristocrației, puterea aparține unei categorii sociale, și anume înțelepților, însă, la un moment dat, ei încep să se retragă din viața publică. În locul lor, la conducere, apare o nouă persoană, instruită de aceștia: omul onorabil (Cârnaț, 2010), iar ca formă de guvernământ este instaurată monarhia. Observăm că din rândul celor demni de a se afla la guvernare apare o persoană care îi întrece pe toți în virtute și cunoștințe, fiind cea mai capabilă pentru a conduce polisul. În situația respectivă, ceilalți filosofi se distanțează de la guvernare, deoarece pentru ei binele cetății a fost criteriul principal al activității, și nu lupta pentru puterea de stat și avantajele pe care aceasta le oferă. De aceea, filosofii transmit guvernarea persoanei demne să exercite puterea de stat de sine stătător, iar ei se întorc spre reflecție și contemplarea ideii Binelui absolut.

Ținând seama de cele relatate, apare întrebarea firească: ce determină trecerea de la forma de guvernământ ideală la forme de guvernământ inferioare ei? Răspunsul este unul amplu: cu timpul, moravurile se schimbă, ostașii încep să agonisească avere, devin lacomi, obțin proprietate privată, iar poporul, care a fost ocrotit de ostași, devine asuprit de ei, filosofii sunt distanțați de putere, răul se amestecă cu binele. Ostașii, care cândva ocroteau orânduirea publică, încep să se preocupe numai de lupte, ei nici modul de trai nu și-l schimbă, continuând să-și ducă viața ca în lagărul militar. Platon îi caracterizează ca fiind născuți pentru luptă, și nu pentru pace. Din această cauză, statul se va afla în permanentă stare de

război. Din motivul lipsei de educație a ostașilor și a necunoașterii retoricii, în aparatul de stat apar conflicte, iar aristocrația se transformă în timocrație. După Platon, timocrația este cea mai rea formă de guvernământ, fiind bazată pe ambiția celor care exercită puterea și doresc victorii în timpul războiului. Prin urmare, timocrația are ca principiu dorința de a învinge și de a obține gloria. Omul potrivit acestei forme de guvernământ este trufaș, lipsit de cultură muzicală, iubind Muzele, dar fiind incapabil să se exprime. El disprețuiește banii când este tânăr, dar pe măsură ce înaintază în vârstă devine tot mai avar și este lipsit de virtute, pentru că este lipsit de rațiune. Acest tânăr este asemănător cetății în care trăiește (Capcelea, 2004).

Cum ajunge tânărul să se îndepărteze de virtute? Platon explică acest fenomen prin intermediul exemplului pe care-l oferă viața tatălui tânărului, în cadrul cetății. Tatăl acestuia, om modest, fuge de slujbe înalte, de judecăți etc. Cu toate acestea, el nu se află printre cârmuitori. Cei ce, asemenea lui, își văd de treaba lor, în cetate sunt socotiți neghiobi și sunt ținuți la mică cinste, pe câtă vreme cei necinstiți sunt copleșiți de onoruri. Tânărul va fi influențat de ambele modele de comportament: pe de o parte, de exemplul tatălui său, exemplu de corectitudine și cinste, pe de altă parte, de exemplul celor necinstiți și copleșiți totuși de onoruri. Într-o astfel de situație el va alege calea de mijloc, iubitor „de victorii și înflăcărare și iată-l devenind un bărbat mândru și un prețuitor al gloriei” (Platon, 1986, p. 355). Acesta este tipul de om timocratic (Popa *et. al.*, 2002).

Cum putem formula succint trăsăturile acestei forme de guvernământ? Pentru timocrație este caracteristică elogierea conducătorilor militari, care se datorează, în mare parte, victoriilor în lupte, bogăției și influenței pe care o au. Putem observa că fiecare pătură socială își are propria îndeletnicire: țăranii lucrează pământul, ostașii luptă sau sunt într-o continuă pregătire pentru război. Cel mai important lucru pentru oameni sunt bogățiile materiale. Trecerea de la timocrație la oligarhie, următoarea formă de guvernământ, se întâmplă ca urmare a faptului că oamenii și-au agonisit averea și, pentru a o folosi, modifică legile existente. Acum, procesul de agonisire a averii este numit acumulare de capital, care trebuie investit într-o afacere. Însă, dat fiind faptul că în sec. V–IV î.e.n., unica „afacere” existentă era lupta pentru putere, care rămâne, de altfel, actuală și în epoca contemporană. Așadar, este introdus censul asupra averii, la putere aflându-se numai cei bogați. Observăm creșterea concurenței, bogăția trezește admirația mai multor oameni. (Platon, 1986).

Cum are loc trecerea de la timocrație la oligarhie? Când fiecare se îmbogățește, orânduirea timocratică este pusă în pericol. Oamenii de la putere atrag legea de partea lor pentru a le apăra bogățiile și a le permite să le sporească. Mergând tot mai mult pe calea afacerilor, ei ajung să disprețuiască virtutea, iar oamenii capabili și buni sunt din ce în ce mai puțin prețuiți. În acel moment, acești oameni vor face o lege prin care vor socoti mărimea averii drept temei al regimului oligarhic (Capcelea, 2004).

Prin urmare, orânduirea politică oligarhică este „cea unde magistraturile țin de venit, în care cei bogați cârmuiesc, iar săracul nu participă la putere” (Platon, 1986, p. 355). În cetatea cu regim oligarhic, având ca fundament averea, societatea se scindează în bogați și săraci; ca urmare a acestei scindări apar cerșetori, iar acolo unde sunt cerșetori apar și hoții. Într-o astfel de situație, liniștea în cetate este menținută prin forță (Popa *et al.*, 2002). Cu cât mai avansată este oligarhia, cu atât mai înalt este censul asupra proprietății. Această formă de guvernământ se bazează pe puterea forțelor armate și pe intimidare. Observăm existența câtorva state într-un stat: unul este statul bogaților, iar altul – al săracilor. Este semnificativ faptul că între aceste state imagineare apare ură și dușmănie, însă ele nu pot lupta, fiindcă cei săraci nu au arme, iar cei bogați nu vor să lupte, deoarece nu vor să-și irosească averea, de aceea, chiar dacă participă într-o campanie militară și sunt biruiți, ei rămân bogați. Trăsătura negativă a acestei forme de guvernământ este faptul că bogații pot să-și vândă proprietatea, rămânând săraci, ceea ce duce la creșterea nivelului de sărăcie a statului respectiv, cheltuielile bogaților neaducând niciun beneficiu economiei statale.

Referindu-ne la caracterul oamenilor care trăiesc în cetatea guvernată oligarhic, acesta este format sub influența „lipsei de educație, a proastei creșteri și a relei alcătuirii a regimului” (Platon, 1986, p. 359). Omul oligarhic va lăsa deoparte înflăcărea și dorința de onoruri și va fi subjugat de goana după înavuțire. Este un om avar, făcând avere din orice. În fața oamenilor, el trece drept un om bun, cu toate că el nu crede că binele este preferabil răului. Un asemenea om este tot timpul dedublat, astfel că sufletul său nu este armonizat. De aceea, el nu poate fi un virtuos. Platon nu prețuiește deci nici orânduirea oligarhică (Capcelea, 2004).

Trecerea de la oligarhie la democrație se produce din cauza lăcomiei magistraților. Ei vor profita de ceilalți și vor săraci pe unii oameni de valoare. Aceștia, fiind plini de ură, vor unelti împotriva celor ce posedă avuția lor. În timp ce unii acumulează bogății, ceilalți, sărăciți, acumulează ură (Popa *et al.*, 2002). Observăm societatea în care nu există clasa de mijloc, societatea în care trăiesc sau oamenii foarte bogați, sau cei extrem de săraci. Platon descrie situația respectivă prin existența a două „state” într-un stat, în cadrul căruia nu există unitate și sunt formate două lagăre distincte. Cu toate acestea, situația creată provoacă schimbări atât în mentalitatea bogaților, cât și în a celor săraci. Fiind îmbuibați de bogății, cei dintâi vor deveni malefici și leneși. Platon afirmă că democrația apare atunci când săracii, biruind, îiucid pe unii dintre cei bogați, pe alții îi alungă, restului îi dau prada egală în drepturi cetățenești ca și în demnități, și atunci când, de obicei, demnitățile se atribuie prin tragerea la sorți (Platon, 1986, p. 364). Prin urmare, democrația apare atunci când tineretul vinde averea sa, care este cumpărată de guvernanți, iar cei risipitori, pierzând averea, încep să pregătească lovitura de stat. Cu timpul începe lupta între săraci și bogați, cei dintâi vin la putere, își nimicesc adversarii și, drept consecință, toți devin egali în drepturi.

Democrația este o orânduire fără stăpân, plăcută, distribuind egalitatea tuturor cetățenilor. În cadrul acesteia, titularii funcțiilor publice sunt aleși prin tragere la sorți. Modul de instaurare a democrației este lupta sau retragerea oponenților regimului respectiv. Democrația poate fi caracterizată prin existența libertății totale, a posibilității de a realiza orice dorință. Fiecare poate să-și aranjeze viața după bunul plac. Democrația nu are o guvernare corespunzătoare și reflectă celelalte forme existente, predominând egalitatea. În același timp, conform doctrinei lui Platon, aspectele negative ale democrației sunt: lipsa de respect față de părinți și profesori, nerespectarea legilor, egalitatea dintre soț și soție. Societatea este compusă din cei risipitori, care se află în fruntea țării, cei bogați, care finanțează puterea de stat și poporul care muncește, însă anume poporul este adevăratul deținător al puterii de stat, în cazul în care oamenii se unesc pentru atingerea scopului comun.

Omul democratic este omul care își orânduiește propriul model de viață. Viața sa nu este ordonată și nu se supune regulilor necesității, fiind în mare parte compusă din plăceri. Astfel, omul respectiv cade în diverse vicii și se complăce în ele, crezându-se liber. Această libertate excesivă va determina pieirea democrației și trecerea la tiranie (Popa *et al.*, 2002). „Nesațul după libertate și neglijarea celorlalte preocupări preschimbă și această orânduire și o pregătesc să ceară tirania” (Platon, 1986, p. 371). Libertatea excesivă, va afirma Platon, pare că nu se schimbă în nimic altceva decât într-o slăbire excesivă atât în cazul individului, cât și al cetății. În democrație, anarhia se poate propaga cu repeziciune, cetățenii nemaiascultând nici de legile scrise, nici de cele cutumiare, din dorința de a nu avea un stăpân (Capcelea, 2004). Cu timpul, apar oamenii care sunt exaltați de mulțime, din rândul cărora se naște tiranul, iar, ca urmare, prea multă libertate se transformă în sclavie. Trebuie să remarcăm faptul că în Antichitate sensul cuvântului „tiran” era parțial diferit de cel pe care îl cunoaștem noi. Pentru grecii antici, tiranul reprezenta persoana care ajungea la conducere din rândul poporului. De fapt, lupta pentru putere reprezintă lupta între clasele sociale, mai precis, lupta poporului cu elitele politice. Când la putere vine tiranul, această luptă este biruită de popor, care i-o încredințează persoanei alese. Observăm că democrațiile sunt conduse de un președinte pus de popor, pe care îl sprijină și căruia îi dă puteri din ce în ce mai mari. Tiranul apare întotdeauna dintr-un astfel de președinte crescut de popor. El va limita tot mai mult libertățile până ce întreg poporul va fi adus la robie (Capcelea, 2004). „Fugind poporul de fumul robiei oamenilor liberi, a căzut în focul despoției sclavilor; el a schimbat acea libertate prea mare și rău venită, pe cea mai grea și mai amară robie adusă de către robi” (Platon, 1986, p. 381). Această idee se explică prin faptul că, după ce tiranul a ajuns la putere, el începe să-și nimicească oponenții, adică intervine aristocrația, iar bogățiile sunt împărțite cu poporul. Dar, cu timpul, această persoană concentrează în mâinile proprii puterea absolută, fiindcă aristocrația și oamenii aflați la conducere au fost nimiciți.

Treptat, după obținerea puterii nelimitate, sunt mărite impozitele, monarhul începe să aibă teamă de un complot, urăște poporul, care, de fapt, i-a încredințat puterea și, în acest moment, se naște tiranul, în adevăratul sens al cuvântului. Tiranul este însă nefericit, el fiind un sclav autentic, supus propriilor sale porniri și sărac sufletește. El este plin de spaima de-a lungul întregii sale vieți (Capcelea, 2004). Statul începe războiul, cei mai curajoși, deștepți, bogați oameni din statul acesta sunt omorâți, fiindcă reprezintă un pericol pentru tiran. În această etapă, statului îi este caracteristică starea de război permanent, pentru ca oamenii să nu fie preocupați de problemele interne ale statului, impozitele sunt în continuă creștere și, ca urmare, poporul începe să urască tiranul. Observăm că orice exces determină o schimbare în sensul unui exces contrar (Capcelea, 2004), iar democrația piere din cauza excesului de libertate. Printr-o lovitură de stat, tiranul este răsturnat, iar la putere vine poporul. Observăm revenirea la democrație. Conform altei opinii, tirania produce suferință, care constituie un „instrument de trezire”. În mod paradoxal, în timp, sistemul tiranic va permite reapariția germenilor aristocrației – a „oamenilor de aur” și acest lucru a fost probat de istorie. Și apoi, ciclul sistemelor politice se reia (Cârnaț, 2010, p. 181).

În lumina celor relatate *supra*, conchidem că procesul schimbării formelor de guvernământ se rezumă la următoarele etape: aristocrația, forma ideală de guvernământ, care degenerează în timocrație, adică guvernământul celor ambițioși și lacomi de bogății. Odată bogățiile acumulate, timocrația se transformă în oligarhie, unde conducătorii sunt cei bogați (Vrabie, 1997). Abuzurile oligarhiei duc la nașterea dorinței de libertate și atunci oligarhia se transformă în democrație – guvernarea de către mulțimi. În sfârșit, excesul de libertate duce la instaurarea tiraniei (Arseni, 2019).

Prin urmare, observăm că cel mai important lucru reflectat de Platon, în cadrul studierii alternării formelor de guvernământ, este faptul că schimbarea priorităților, dorințelor, scopurilor împărtășite de persoanele care formează societatea duc la schimbarea regimului politic. Platon cercetează forma de guvernământ în cadrul societății, văzând viața în plenitudinea și complexitatea ei. În pofida faptului că gânditorul face parte din curentul idealist al filosofiei antice, împărtășind ideea binelui și a virtuților absolute, observăm o analiză profundă a vieții în cadrul societății contemporane filosofului. Platon nu diferențiază teoria și practica, nu idealizează societatea în care trăiește, ci observă legitățile care determină schimbările majore atât în cadrul vieții fiecărui individ, cât și în ceea ce privește formele de guvernământ instaurate în polis.

O altă idee abordată de Platon, care necesită cercetare, este poziția omului în societate. Gânditorul remarcă faptul că anume omul este generatorul schimbărilor majore în societate. După Platon, formele de guvernământ se degradează din cauza moravurilor caracteristice unei anumite societăți într-o perioadă de timp determinată

astfel putem concluziona că tot oamenii pot schimba viața în stat spre bine, pot modifica „cercul” schimbărilor, din cel caracterizat prin degradarea societății în cel care duce la evoluția sistemului organizării statale. Orice schimbare nu pornește de sus în jos, de la guvernanți la guvernați, ci, din contra, de la oamenii de rând la cei care exercită efectiv puterea de stat. Oamenii sunt cei care aduc schimbarea. Reflectând asupra studiului lui Platon, putem constata că viața și aspirațiile unui tânăr, precum și relațiile lui în cadrul familiei, nu constituie un obiect de studiu care l-ar fi preocupat pe marele filosof, însă viața unei familii oglindește situația predominantă la nivelul societății. Invocând exemplul unui tânăr, gânditorul descrie societatea, cu aspirațiile și scopurile ei.

Prin urmare, pentru a determina particularitățile unuiia sau altuia, regim politic, trebuie analizată situația cetățeanului în statul respectiv, dorințele, aspirațiile lui, problemele cu care se confruntă. Și doar îmbunătățirea situației omului în stat este cea mai rapidă și cea mai eficientă cale care aduce schimbări spre bine atât în societate, cât și în întregul aparat statal.

Referindu-se la clasificarea formelor de guvernământ, Platon a pornit de la definirea ideii de justiție și dreptate, formele de guvernământ ideale fiind juste, iar cele rele – injuste. Spre deosebire de Platon, Aristotel (384–322 î.e.n.) s-a pronunțat pentru forme mixte de guvernare, deoarece considera că formele ideale de guvernare nu pot exista în realitate (Guceac, 2001). Gânditorul înainta drept criteriu de clasificare a formelor de guvernământ interesul general, dar și numărul persoanelor care se află la conducerea statală. Din acest punct de vedere, Aristotel considera că interesul general poate fi atins numai în cadrul acelor forme de stat, precum monarhia, aristocrația și politeea (democrația legală). Prin urmare, Aristotel clasifica statele după numărul de guvernanți – unul singur, o minoritate privilegiată sau o majoritate a cetățenilor. Dacă statul este guvernat de un singur individ, atunci e o monarhie sau, dacă e să traducem exact termenul lui Aristotel, ar trebui să-i spunem regalitate. Dacă statul este guvernat de o elită, e aristocrație. Când statul este guvernat de o majoritate a cetățenilor, de poporul însuși, este o democrație (Stere, 2016, p. 42–43). Abordând formele de guvernământ „rele”, filosoful afirma că tirania reprezintă o monarhie îndreptată în avantajul monarhului, oligarhia – în avantajul celor înstăriți, iar democrația – în avantajul celor săraci; dar niciuna dintre acestea nu are în vedere deloc avantajul comun (Aristotel, 2001, p. 163).

Așadar, observăm o diferență substanțială în ce ține atât de criteriul clasificare a formelor de guvernământ, cât și de modelele, propuse de filosofi, de schimbare a acestor forme; ambii însă, remarcăm, au plasat aristocrația și monarhia în categoria formelor de guvernământ „bune” și au dezagreat democrația, ceea ce reprezintă un impuls pentru a analiza conceptul filosofico-politic al democrației și a stabili căi prin care neajunsurile democrației ca regim politic actual pot fi înlăturate.

IV. IMPORTANȚA ȘI ACTUALITATEA IDEILOR ELABORATE DE PLATON

Importanța cercetării formelor de guvernământ de către Platon se explică prin faptul că filosoful, pe de o parte, vede cauza schimbărilor formelor de guvernământ în mentalitatea oamenilor, în dorințele și stilul de viață ale acestora, iar pe de altă parte, oferă o dimensiune psihologică orânduirii statale, arătând cum stilul de viață al oamenilor influențează viața întregului polis. Platon analizează în profunzime formele de guvernământ, determinând cauzele și consecințele schimbării acestora. Filosoful analizează „statul natural”, îl vede ca pe un organism viu, fiindcă toate schimbările în societate se produc organic, nu sunt forțate, orânduirea statală se schimbă treptat. Statului, la fiecare etapă a existenței sale, îi este caracteristică o anumită formă de guvernământ, care corespunde tendințelor existente în societate, iar schimbările în cadrul acesteia sunt organice, fiind dictate de schimbările care intervin în viața societății. Trebuie să remarcăm faptul că societatea este inseparabilă de stat, precum și statul este inseparabil de societate. Pe de o parte, de orânduirea statală depinde binele întregii comunități umane, iar pe de altă parte, societatea își lasă amprenta asupra formelor de guvernământ existente, determinând schimbarea acestora.

În lucrarea sa, Platon a arătat semnificația învățământului echilibrat, care permite o dezvoltare multilaterală a persoanelor care vor governa și vor apăra statul. Filosoful afirma că puterea trebuie să aparțină oamenilor cuți, bine educați, inteligenți, care, datorită virtuților și cunoștințelor obținute, se evidențiază printre ceilalți cetățeni. Puterea în stat trebuie să fie exercitată de oamenii care înțeleg esența orânduirii statale, esența bunei guvernări, care au ajuns la înțelegerea adevărilor fundamentale, care văd posibilitatea de a schimba statul și societatea spre bine. Acești oameni nu luptă pentru putere, nu doresc să exercite funcții publice, întrucât văd în funcțiile date o datorie, o obligație fundamentală, care este, mai degrabă, o povară decât un beneficiu. Anume acești oameni sunt demni să se afle la guvernare și să exercite puterea de stat.

Considerăm că o asemenea abordare relativă cu referire la meritul persoanelor care exercită puterea de stat rămâne aplicabilă și în zilele noastre, căci datoria primordială a demnitarului constă în reprezentarea intereselor poporului, iar orice persoană care ajunge să exercite o funcție publică trebuie să pună interesul și voința poporului mai presus de interesele proprii. Când demnitarul nu este ghidat de voința cetățenilor, nu-i mai reprezintă, când interesele personale sau ale partidului din care face parte devin mai importante decât interesele întregii națiuni, atunci puterea nu mai este nici legitimă, nici reprezentativă și nu mai aduce bine oamenilor, deviază de la scopul suprem al guvernării.

Un alt concept care trebuie să guverneze orânduirea statală actuală se referă la ideea ca întregul proces de guvernare să fie îndreptat spre binele omului simplu, spre îmbunătățirea calității vieții lui, acesta fiind, de altfel, scopul suprem al

oricărei guvernări. Prin urmare, orice proiect de lege, orice act normativ trebuie să aducă schimbări benefice în viața oamenilor, să fie implementate, la nivel central, mai multe inițiative sociale, iar conceptul de „stat social” să nu fie doar unul declarativ, ci, de-a dreptul, transpus în practică.

Nu putem nega faptul că nu există nici adevărul, nici binele absolut, nici un ideal superior moral, care poate fi pus în practică, nici conceptul de „bună guvernare”, important pentru orice societate în oricare etapă de dezvoltare istorică. Însă respectarea voinței poporului și, în termenii lui Platon, dorința atingerii „binelui comun” rămân criterii de bază pentru edificarea societății democratice. Iar în cazul în care guvernării nu sunt ghidați de atingerea binelui comun, a unui ideal care va fi împărțit de toți cetățenii, pierd însuși sistemul de guvernare; el nu mai este eficient și nu-și atinge finalitatea. Populația nu este doar dimensiunea demografică a statului, în spatele acestei noțiuni largi stau oamenii, a căror viață este formată, modelată, schimbată de politica statală promovată într-o perioadă de timp determinată. Prin urmare, orice decizie politică are, în ultima instanță, o importanță vitală asupra vieții cetățeanului de rând.

Lucrul care însă rămâne neschimbat chiar și acum este faptul că oamenii trebuie să fie demni de a ocupa funcții publice, de a exercita puterea de stat, să nu fie lipsiți de virtuți și nici de dorința de a schimba viața oamenilor simpli spre bine.

Totodată, pornind de la premisa că aceste idei au fost exprimate cu mai bine 25 de secole în urmă – în sec. V î.e.n. – trebuie să recunoaștem că, între timp, s-au schimbat societatea, condițiile de trai, viața politică, economică, socială, mentalitatea oamenilor, formele de guvernământ, unele cum ar fi aristocrația, timocrația, oligarhia au devenit istorie.

Cu toate acestea, ideile lui Platon rămân actuale, fiindcă oglindesc idealul spre care trebuie să tindă fiecare societate, ideal care presupune că procesul de guvernare este axat pe respectarea drepturilor omului, pe asigurarea îmbunătățirii condițiilor de trai ale oamenilor, prin implementarea politicilor sociale.

Susținem ideea că fericirea cetățenilor nu este un criteriul obiectiv pentru „evaluarea” caracterului social al statului, că fiecare persoană are viziuni diferite asupra fericirii și, fără îndoială, nu există un stat în care toți cetățenii să fie fericiți, însă, prin explicarea conceptului de stat ideal, Platon, pentru prima dată în istoria omenirii, valorifică poziția omului în stat, înțelege importanța cetățenilor, în general, și a fiecărei persoane, în particular, încercând să scoată în evidență potențialul uman. Gânditorul nu elaborează modelul unui stat în care cetățenii sunt pasivi; din contra, filosoful vede în oameni forța care este capabilă să schimbe situația politică existentă. Pe de o parte, fiecare cetățean împreună cu toată comunitatea contribuie la schimbarea formelor de guvernământ, de modul de viață al oamenilor depinde orânduirea statală iar pe de altă parte, filosoful, adică persoana care, după modelul elaborat de Platon, guvernează statul ideal, este cel indicat să contribuie, prin cunoștințele sale, la dezvoltarea societății, să aducă armonie și ordine în viața oamenilor, să lucreze continuu pentru a atinge „binele comun”, pentru reformarea societății.

În accepțiunea lui Platon, societatea unită este condiția esențială a statului puternic. Gânditorul, pe bună dreptate, considera că puternică poate fi doar societatea care nu este dezbinată pe interior. Platon propune și anumite reguli, care pot face o societate unită, cea mai importantă fiind conștientizarea necesității de a uni societatea prin scopuri, idei, credințe.

CONCLUZII GENERALE

Generalizând cele relatate *supra*, constatăm că actualitatea și impactul concepțiilor lui Platon asupra științei dreptului constituțional se manifestă prin cercetarea noțiunilor „forma de guvernământ” și „forma de organizare a puterii de stat”, care sunt perfect aplicabile în epoca contemporană. În baza formelor de guvernământ descrise de Platon, s-au conturat și cristalizat două forme de organizare statală a puterii în statul contemporan: **1.** forma de guvernământ propriu-zisă și tipurile ei (monarhia și republica) și **2.** regimul politic și tipurile lui (în baza principiului separației puterilor în stat: regimul politic parlamentar; regimul politic prezidențial și regimul politic semi-prezidențial, iar în funcție de principiile ce stau la baza regimului politic, distingem: **1.** regimuri politice democratice; **2.** regimuri politice totalitare).

Realizând clasificarea formelor de guvernământ și cercetând modificarea acestora într-o perioadă determinată, Platon a devenit primul gânditor care a analizat mecanismul exercitării puterii de stat prin prisma poziției sociale a omului și a familiei acestuia. Filosoful a constatat că anume modul și condițiile de viață ale cetățenilor dintr-o țară sunt determinante pentru producerea unor modificări sociale complexe, cu repercursiuni asupra aparatului statal. În acest context, conducerea statului este nevoită să se adapteze la modificările de mentalitate și la modul de viață al cetățenilor, în caz contrar, aceasta va fi detronată. Ațare mecanism a stat la baza principalelor revoluții din istoria omenirii, printre care Revoluția engleză (1640–1660), Marea Revoluție Franceză (1789–1799).

Platon a formulat și conceptul „bunei guvernări”, devenit indispensabil în evaluarea activității autorităților publice în secolul XXI. În prezent, buna guvernare este inseparabilă de implicarea societății civile, a cetățenilor în procesele publice decizionale. Anume Platon a fost primul gânditor care a subliniat că cetățenii sunt într-o strânsă legătură cu guvernarea și cu autoritățile publice, exercitând o presiune politică asupra acestora.

Nu poate fi negată importanța promovării „binelui public” în procesul guvernării, care este condiționat de necesitățile generale ale populației. În acest context, menționăm faptul că oricare societate, la orice etapă de dezvoltare istorică, caută să definească binele „absolut”, cunoscut sub denumirea de „interes național”. Promovarea acestui interes variază în funcție de conjunctura politică, economică, socială, internațională, precum și de activitatea diplomaților, care reprezintă statul

în străinătate. Așadar, tendința de a atinge un înalt nivel de bunăstare a statului și a cetățenilor este urmată de majoritatea statelor lumii contemporane. Susținem și afirmația filosofului potrivit căreia educarea generației tinere reprezintă cea mai eficientă cale spre dezvoltarea progresivă a societății. Domeniul educației, culturii și cercetării este unul dintre cele mai dezvoltate în statele democratice contemporane, iar progresul social poate fi urmărit doar prin ridicarea nivelului conștiinței juridice a societății.

Neschimbat rămâne și idealul unui demnitar de stat, care, prin activitate proprie, urmărește bunăstarea generală a populației, dezvoltarea statului și a economiei naționale. Căutarea permanentă a acestui ideal se manifestă prin schimbarea partidelor la guvernare, a persoanelor care exercită funcții de demnitate publică și a oficialilor de stat. Abuzul de încredere socială acordată se penalizează cu sancțiune politică, și anume, pierderea funcției deținute și schimbarea partidului de guvernare.

Ținând cont de cele expuse *supra*, conchidem că ideile elaborate de Platon rămân și astăzi actuale, pe de o parte, cuprinzând geneza conceptului „orânduire statală”, care este strâns legat de conceptul „putere de stat”, iar pe de altă parte, arătându-ne legitățile dezvoltării și funcționării puterii de stat ca fenomen politico-social la etapa actuală de dezvoltare a societății.

BIBLIOGRAFIE

1. Aristotel. (2001). *Politica*, ediție bilingvă, traducere, comentarii și index de Alexander Baumgarten, cu un studiu introductiv de Vasile Muscă, București: Editura IRI.
2. Arseni A. (2019). *Drept constituțional și instituții politice*, ediția a 2-a, vol. 1, Chișinău: Editura CEP USM.
3. Avornic G. (2010). *Tratat de teoria generală a statului și dreptului*, vol. 2, Chișinău: Tipografia Centrală.
4. Banu I. (1975). Studiul introductiv, în *Platon. Opere*, vol. 1 București: Editura Științifică și enciclopedică.
5. Capcelea V. (2004). *Filosofia dreptului, Manual pentru instituții de învățământ superior*, Chișinău: Editura Arc.
6. Cârnaț T. (2010). *Drept constituțional* ed. 2, Chișinău: Editura PrintCaro.
7. Craiovan I. (1998). *Introducere în filosofia dreptului*, Bucharest: Editura All Beck.
8. Diogenes Laertios (2001). *Despre viețile și doctrinele filosofilor*, Iași: Editura Polirom.
9. Florian M. (1996). Filosofia greacă, în *Filozofie, analize și interpretări*, Oradea: Editura Antet.
10. Georgescu P.A. (2001). *Filosofia dreptului în contextual actualității. Tratat și antologie de texte*, București: Editura Universității Titu Maiorescu.
11. Georgescu Ș. (2001). *Filosofia dreptului. O istorie a ideilor din ultimii 2500 de ani*, București: Editura ALL BECK.
12. Guceac I. (2001). *Curs elementar de drept constituțional*, vol. 1, Chișinău: Tipografia Centrală.
13. Michel Villey, (1975). *Philosophie du droit Définitions et fins du droit*, Paris: Dalloz
14. Platon, (1986). *Republica în Opere*. vol. 5 București: Editura Științifică și Enciclopedică.
15. Nechaiev S. (2018). *Teoria statului. Cu comentarii și explicații (culegere)*. Moscova: Editura ACT.

16. Popa N., Dogaru I., Dănișor G., Dănișor D.C. (2002). *Filosofia dreptului. Marile curente*, București: Editura ALL BECK
17. Râbca E., Zaharia V., Mărgineanu V., Ciobanu R. (2016). *Filosofia dreptului*, Chișinău: Editura Artpoligraf.
18. Stere C. (2016). *Curs de drept constituțional*, Chișinău, Editura Cartier.
19. Stroe C., Culic N. (1994). *Momente din istoria filosofiei dreptului*, București: Editura Ministerului de Interne.
20. Vrabie G. (1997). *Drept constituțional și instituții politice*, vol. 1, Iași: Editura „Cugetarea”.

